

Q. F. F. Q. S.

CONSENS. AMPLISS. FACULTAT. PHILOSOPH
IN REG. ACAD. ABOËNSI,

DISSERTATIONIS
DE

PRAEJUDICIIS
INTERPRETATIONI
SACRÆ SCRIPTURÆ
NOCIVIS,
PARTEM PRIOREM,
Publicæ disquisitioni submittunt
NICOLAUS HJELT,
PHILOS. MAGIST.

ET

SIMON RINGBOHM,
ABOËNSES.

IN AUDIT. MAJ. DIE XIV. FEBR. MDCCLXVII.
TEMPORE SOLITO.

ABOÆ,
Impressit JOH. C. FRENCKELL.

S L L O S
CONSERV. ANNISS. FESTIVITAT. PENTECOSTIS
IN REX. A.D. 1600. ANNO
DISSESTITUTIO VITERBIAE
DE

PRAECEPTE GLODUS

LACTANTIUS Inst. div. Lib. II.

*Sapientiam sibi adimunt, qui sine ullo judicio inventa
majorum probant & ab aliis pecudum more ducuntur. Sed
hoc eos fallit, quod, majorum nomine posito, non putant
fieri posse, ut aut ipsi plus sapiant, quia minores vocantur,
aut illi desipuerint, quia maiores nominantur.*

MICOLIUS HENRIETT

SIMON RINGBOHM

RECOGNITUS

IN VENIT. MAR. VII. KAR. FEBR. MDCCXLV
TYPIS SEBASTI

ABRAHAM

JUBILEM IOH. C. ERGENKELLERI

§. I.

Præjudicium a verbo *præjudicare*, quod idem valet ac sententiam intempestive ferre, originem dicit. Hoc vero nomine vel ideo distingui solet immatu-
re lata sententia, quia judicio rectæ ra-
tionis præcurrit. Nolumus variis hu-
jus vocis significatibus enumerandis immorari. Etenim
jurisconsultorum *præjudicium*, neque illud quod ante fie-
ri debet, quam in causa data dijudicanda ulterius pro-
ceditur, neque illud quod a judice legitimo latum, at-
que deinde in simili causa tamquam exemplum sequen-
dum est, ad nostrum pertinet institutum. Philosophis,
in *sensu latiori*, judicium omne notare undecunque or-
tum, quod perceptionem mentis debitam antevertit, si-
ve veritatem attingat, sive minus, verbo monuisse suf-
ficerit: *strictiori* vero in significatu, non omne designa-
re temerarium ac *præceps* judicium, sed quod simul est
erroneum. Nobis *præjudicium*, *falsam* significat de re
aliqua *opinionem*, quæ pro vera adsumitur, ante perce-

A

ptio-

ptionem debitam, & rectum judicium, quæque aliis erroribus
subministrat ansam. Vel brevius: judicium erroneum per
præcipitam latum. WOLF. Log. §. 1011. Plures vero
illius sunt species. Sic auctoritatis appellatur præjudicium,
quo vera, esse statuitur quæ ab altero affirmantur, vel
falsa, quæ ab eodem negantur, propterea, quod nobis
constat, ipsum eadem affirmare vel negare. I. c. §. 1013.
Heic plus alienis quam par est viribus tribuitur: itaque
huic confine est illud quod nimia confidentia solet adpel-
lari præjudicium de viribus propriis ad veritatem cognoscendam sufficientibus. His non incommodè subordi-
nantur, receptæ hypotheseos, quæ vocati s'everunt præju-
dicia. His enim occupati, ideo aliquid verum vel falsum
pronunciamus, quod cum hypothesi, ab aliis aut a no-
bis recepta, convenit, vel eidem adversatur. Dantur quo-
que præjudicia plurima, a caussis externis denominata,
& ab eruditis, hæc ex instituto tractantibus, memorari
solita: nationis puta, sectæ, antiquitatis, novitatis, infalli-
bilitatis, & quæ sunt illis similia, quæ tamen attingere
nobis arctiores hujus tractationculæ limites non permit-
tunt. Solent etiam, ratione objecti, in quo versantur,
spectata, in varias abire classes, eoque respectu modo
Theologica, *Juridica*, *Philosophica*, &c. modo *doctrinæ* &
vitæ, modo alio quoque nomine ac titulo insigniri. De
his egerunt eruditorum non pauci, JOH. HENR. BAR-
THIUS a), CHR. MATTH. PFAFFIUS b), CAR. GOD.
ENGELSCHALLIUS c), BACO DE VERULAMIO d),
THOM.

a) In diatr. Theol. de præjudiciis. b) In duab. diss. de
præjud. Theol. c) De præjudiciis vitæ & fidei. cfr. Stoltzens
unterschiedene algemeine præjudicia. d) In Aug. Scient. L. V.
c. IV. & in nov. Org. l. I. §. 39. sqq. ubi idola peringeniose vocat,
& idola tribus, pœnas, fori, theatri &c. constituit.

THOM. BROWN e), ROSTEUSCHERUS f), WALCHIUS g), ut & Logici innumeri. Nobis nimirum est propositum, de illis agere præconceptis opinionibus, quæ in re Exegetica sunt præcipuae, h. e. quæ damna interpretatio- ni Sacri Codicis adserre præ cæteris nociva s̄everunt.

§. II.

Præjudiciorum ultimam si quæras originem, ad naturæ nostræ corruptionem regrediaris oportet, πεπεπλα- σσω infausto contractam lapsu. Hinc mentis imbecillitas, tenebræ in intellectu, in voluntate perversus ac inordinatus sui amor, nascuntur. Hanc naturæ nostræ corruptio- nem τὸν παλαιὸν ἀνθετον adpellat Scriptura. cfr. Rom. VI. 6. Coll. III. 9. Eph. IV. 22. & secundum effatum Aposto- li, omnes homines primo illi & antiquo homini Adamo similes sunt, hujus gestantes imaginem, 1 Cor. XV. 49; quæ quidem multo arctius, quam vestimentum corpori hominibus adhæret, totamque hominis essentiam ita oc- cupat, ut veritatis scrutinio atque inventioni tantum non insuperabili sit impedimento. Quemadmodum v. ex im- puro hoc fonte profluunt vitia cardinalia illa, *ambitio, a- varitia & voluptas*; ita ex rivulis conspurcatis his præju- dicia quæcunque suas trahunt sordes. Voluptatis filia est *ignavia*. Hæc v. quam est ut cuique indagandæ ve- ritati, ita & sensui Scripturæ detegendo, inimica! Hac sit, ut ad utendum viribus intellectus segniores, ipsi in veritatem inquirere detrectent, eorumque ægre audiant monita, qui ad scrutinium veritatis excitare student.

A 2

Qui

e) In pseud. epidem. f) In diff. de Indigna philosopho servitute. g) In Parergis Acad., ubi & plures videri possunt auctores citati.

Qui igitur hoc ignaviæ vitio laborant, dum, accedente
 aliorum institutione, erudiuntur, connatam ruditatem
 reapse retinent, quia a laboriosa veritatis indagine ab-
 horrent, neque aliter addiscunt ea, quæ ipsis proponun-
 tur, quam ut ob solam ajetium auctoritatem atque cœ-
 cam iis habitam fidem, adfvescant pronunciare cuncta,
 quæ vel nutrices, vel parentes, vel præceptores, vel qui
 demumcunque ipsis suggesserint. Quod si v. contingit i-
 psos institutores, non veritates, sed errores atque sua
 præjudicia ignavis ejusmodi discipulis & auditoribus
 inculcare; quis non videt ex duplocti tum quidem caus-
 sa infaustam esse ignaviam, atque geminato quasi sepi-
 mento rectam veritatis viam occludi illis, quibus nihil,
 quod molestum est, jucundum esse solet. Hinc fit, ut
 aliorum auctoritate unice niti quis adfvescat, & *conſvetu-*
dinem talem usque adeo contrahat, ut ad maturam
 perveniens ætatem, immo per totam sæpe vitam nil
 suis oculis videat, sed aliorum fide nitatur atque non
 ratione duce incedat, sed casu & fortuna oberret. Pri-
 scum est proverbium: *conſvetudinem alteram esse natu-*
ram. Igitur ut vere itidem dicunt naturam, etjamsi
 furca expellatur, reddituram tamen esse; ita verum quo-
 que est, præjudicium *conſvetudine* firmatum difficulter
 admodum tolli. Quem non pîgebit ea dediscere, quæ
 didicit antea? Quis in animum facile inducet suum, lo-
 ca Scripturæ alia ratione exponere, ac eadem in cœtu,
 cui addictus est, per multa retro secula explicata atque
 intellecta esse, inde fere ab incunabulis audivit? Ideæ
 longo & cerebro usu familiares fortius mentem afficiunt,
 quam novæ; hinc non sine formidine oppositi mittun-
 tur. Patribus igitur, antiquis interpretibus, doctoribus
 suæ ecclesiæ, cœcam adhibere fidem quam sensum Seri-
 pturæ

pturæ indagare malunt vitiosæ voluptatis servi ignavi.
 Qui molestiam cogitandi & veritatem pervestigandi sub-
 terfugit, is quidem aliis cogitandi, inquirendique onus
 imponit, sibi vero gloriam reservat adprobandi & ad-
 mittendi id quod ipsemet ignorat. Quid autem aliud
 inde sequi potest, quam ut majora cœcitas & stultitia
 sic indies capiat incrementa. Ferri instar, rubiginem
 contrahit, qui non excolitur, intellectus. Hæc proinde
 noxia naturæ segnities, intellectum semper ad terram
 deprimens, credulitatis & servilis imitationis fœcunda
 mater, *præjudiciorum auctoritatis* in Exegeſi S:a fons præ-
 cipuus existit. Quid v. nobilitati mentis humanæ ma-
 gis est contrarium, quam eadem ut decet, non uti?
 Quid magis periculosum ac anceps, quam in eo libro
 tractando segniter versari, aliorumque credere adsertis,
 quo res ad salutem pertinentes, adeoque summæ neces-
 sitatis continentur? Aliud plane injungit nobis mandatum
 Salvatoris, Joh. V. 39. *ἴσταντες σcrutamini scripturas, ubi*
emphasim verbi ἴστων, quo CHRYSOSTOMUS, aliqui
existimant alludi ad foſſores metallorum, profundiores ter-
rae cavernas investigantes & explorantes, ut auri ve-
nas possint invenire, socordiæ oppositam, summam in-
ferrare ac indigitare patet diligentiam. Aliud monitum
 Apostoli Pauli *πάτερ δοκιμάζετε τὸ καλὸν κατίχετε* 1 Thess. V.
 21. per ignem quasi probate omnia, cfr. 1 Cor. III. 13. &
 quod bonum est, *κατίχετε, prebendite, firmiter tenete.* A-
 liud Berrhoënsium exemplum Act. XVII. 11. *αναγνώρισαν*
ταῦς γεράφας, i. e. qui, collatis sacris litteris, omni studio
ac attentione scrutati sunt, Paulique conciones ad a-
mussin Verbi divini examinarunt. Aliud quoque alia
 Scripturæ Sacræ, nobis heic non cumulanda testimonia,
 luculenter & efficaciter injungere constat.

Huic præjudicatarum opinionum fonti jungimus aliū, *ambitionem*, unde non minor vis errorum in rem litterariam & Exegetin S. irrumpere cernitur. Hoc enim plerisque mortalium adhæret vitium, ut dedecori sibi ducant, si adpareat, eos aliquid ignorare. Paucissimi certe sunt, qui secum perpendunt HORATII: quid valeant humeri, quid ferre recusent. Potius ubi contigerit, aliquem felicioribus ingenii dotibus a natura esse instructum, meliorem quam par est, de semet opinionem fovere solet, & ad quamvis detegendam veritatem se sufficere credit. Hinc fit, ut aliis imperare fidem, suaque ab iis recipi velit inventa, novis maxime gloriam captare amet, & quæ se primum menti ipsius veri specie commendant, ipse illico admittat & admiretur ut sua. Hinc fit, ut spretis aliorum laboribus Exegeticis, suæ partis vel sectæ interpretamenta sine examine, præferat atque adoptet. Fit, ut paradoxis maxime delectetur Scripturæ explicationibus, ut inauditas libenter ex cogitet hypotheses, & secundum eas oracula sacra exponere laboret. Fit, ut ad vanam pompam & ostentationem suas dirigat interpretationes, & quidquid aliorum gloriæ accesserit, suæ detractum putet. Nihil autem magis adversum esse potest vero Scripturæ sensui indagando, quam detestanda hæc *ambitio*. Qui enim hac tumet, certe is non gloriam Dei, sed suam, non ædificationem, sed laudem, non sensum a Spiritu Sancto intentum, sed ingenii sui portenta, in Scripturis ubique querit & sectatur. Parum is memor est imbecillitatis intellectus humani de qua toties quotidie convincimur, & quam plus simplici vice nobis ob oculos ponit Sacer Codex.

Codex. cfr. 1 Cor. I. 18. sqq. II. 4. Matth. XI. 25. &c. Post ambitionem, inter fontes præjudicatarum opinionum locum concedimus avaritiae. Hæc enim quemadmodum innumera generi humano omni tempore, creavit mala; sic & inde varias in Exegesi Sacra. præconceptas opiniones irrompere dubio caret. Nec mirum, cum ea occupatus, ejusmodi ubique in Scripturam inferre concetur sensum, e quo commodi aliquid & utilitatis in se proficiisci existimat. Quod, ut vero scopo Interpretis è diametro adversatur, ita nil magis pericolosum, quam hujus adfectus dictamina sequi. Hic ubi semel imperium obtinuit, id efficit, ut verum sensum adsequi nequeat, sed spurias modo defendat Scriptoræ expositiones, immedicabili prorsus & turpi pertinacia.

§. IV.

Ex hisce §§. II. & III. variis præconceptarum opinionum fontibus breviter delibatis, innumeros fere derivari rivulos, per campum Exegeticum universum semet latissime diffundentes, & in Scripturæ Sacrae interpretatione gravissima adferentes damna, ostendi multis, si id ageretur, jam facile posset. Sed, cum omnia præjudiciorum monstra, quæ huc referri convenit, heic considerare, dissertationis hujus arctiores cancelli non permittant; ea solummodo nostram mereri attentionem existimavimus, quæ præ ceteris conspicua latius grassari & frequentiores in re Exegetica parere lapsus & errores, quotidie experimur.

Ad illam igitur primo illorum classem oculos convertimus, quæ auctoritatis vocari solent. Quando nimis plus, quam par est, aliorum tribuitur adsertis, atque

que sic loci cuiusdam Scripturæ expositio prō vera ac genuina adsumitur, quia a magni nominis Erudito, vel a pluribus, vel a cœtu cui quis addictus est, adoptatur & defenditur; contra v. falsa, quia ab iis rejicitur. Quam vero stolidum & perniciosum in omni actione sit aliorum exemplis vel adseritis duci, nec proprio judicio bonum a malo, verum a falso discernere, graviter scite que loquitur SENECA de vit. beat. c. I. „Nihil ergo, inquit, magis præstandum est, quam ne pecorum ritu, sequamur antecedentium gregem, pergentes non qua eundum est, sed qua itur. Atqui nulla res nos majoribus malis implicat, quam quod ad rumorem compnimur: optima rati ea, quæ magno assensu recepta sunt, nec ad rationem, sed ad similitudinem vivimus. Inde ipsa tanta coacervatio aliorum supra alios ruentium: Quod in strage hominum magna evenit, quum ipse populus premit, nemo ita cadit, ut non aliud in se attrahat: primi exitio sequentibus sunt: hoc in omni vita accidere videoas licet. Nemo sibi tantum errat, sed alieni erroris causa & auctor est. Nocet enim, applicari antecedentibus, & dum unusquisque mavult credere, quam judicare, nunquam de vita judicatur, semper creditur, versatque nos & præcipitat traditus per manus error, alienisque perimus exemplis.“ Quod heic in genere monet SENECA, id in Sacræ Scripturæ interpretatione præcipue valet, ut ex sequentibus apparebit evidentissime. Auctoritati nimirum quæ debetur præconcepta opinio, in exponendis divinis oraculis, & indagando vero sensu ab auctore sapientissimo intento occupata, maxime est absurda, & gravissima infert damna. Cum enim Sacri Amanuenses, Spiritu Sancto acti, scripserint, adeo ut non idias vel humanæ επιλύσεως, teste

Apos.

Apostolo esse possunt Sacrae Pandectaræ; stolidum omnino est sola hominis alicujus, et si eruditione maxime conspicui, auctoritate de earum sensu ferre sententiam. Quia v. non de minoris sed maximi momenti rebus, Deo scil. & iis, quæ ad salutem humani generis pertinent, agitur; si in hisce a sensu vero aberratur, gravissimus lapsus & certissima inde imminebit pernicies. Eoque perniciosior habenda, quia cum pertinacia plerumque conjuncta est, adeo ut nullis fere rationibus vinci semet patiatur.

Duos ut plurimum esse casus experimur, ubi plus justo auctoritati humanæ in Exegesi Sacra statuitur pretium. Vel enim Versionibus vel Commentariis magis quam par est, neglectis aliis mediis hermeneuticis, tribuitur, indeque in duas classes dividi haud incommodo potest hoc auctoritatis præjudicium.

De utraque seorsim quia agere constituimus, omnium primo, quid nimia Versionum auctoritas, rei exegeticæ detrimenti attulerit, exemplis nonnullis ob oculos ponere conabimur. Inter Versiones Sacri Codicis reliquas, quarum immoderata veneratio mentem Interpretum maxime occœcavit, & erroribus ansam dedit, primum meretur locum illa, cui Vulgatæ nomen a multis retro seculis, adhæsit. Huic etenim, saltem plerosque Romanis auctoritatis plus quam par est, tribuere, sequentia docebunt. Interim notari meretur, de origine hujus versionis multa in utramque disputari partem; & quidem jam dudum eruditos gravissimis suffulitos rationibus evictum dedisse, verolimillimum reddi, eam ex Hieronymi, & Veteri Itala, vel etiam aliorum pariter emendationibus mixtam coaluisse. Res ipsa omnino mixturam loquitur, cujus tamen circumstantias,

auctorem, locum, tempus, nemo certe definivit. Unde mirum non est, si post tot interpolationes, incerto auctore factas, non sincero amplius & limpido fluat amne, sed variis iisque subinde gravissimis, scateat erroribus & nævis a).

§. V.

E prolixis indicibus errorum hujus versionis quos Nostrates & Reformati Theologi contexuerunt, sequentes referri merentur. 1) Loca illa ubi fontibus hebraicis contradicit: ex. gr. verba Gen. VIII. 4. die XVII. mensis; Vulgata reddit: die XXVII. mensis. Gen. XI. 13. Arphaxad post filium natum 403 annis vixisse dicitur; Vulg. v. habet 303 &c. Sic Exod. XXXII. 28. censetur numerus eorum qui ceciderunt fuisse trium millium; Vulg. 33000 facit 1 Cor. XV. 51. pro: *non omnes obdormiemus, omnes tamen immutabimur.* Vulg. habet: *omnes quidem resurgentemus, sed non omnes immutabimur &c.* 2) Plurima sphalmata. Sic Gen. XVII. 3. defunt in Vulgata: *circumcidendo circumcidetur natus domus tue & emitus argento tuo;* quæ tamen in textu hebræo leguntur. XXIV. 41. Vulg. omisit: *& eris mundus a juramento meo.* Exod. XL. 13, 14, 15. Vulgatus non interpretem sed epitomatorem egit &c. 3) Inferta integra etjam commata, quæ in Textu hebræo non habentur: ex. gr. Gen. IV. 8. redundant hæc verba: *egrediamur foras.* Prov. X. 4. de suo addidit Vulg. *qui nititur mendaciis, hic pascit ventos, idem autem ipse sequitur aves volantes.* XII. 11. *qui snavis est in vini moderationibus in suis munitionibus relinquit contumeliam &c.* 4) Sphalmata Librariorum, quæ tamen Pa-

a) Carpz. Cr. S.

pali auctoritate & privilegiis ita sunt munita, ut mutari nequeant, et si evidentissimæ oscitantæ ac incuriae librarium debeantur: v. gr. Es. XL. 2. completa est militia ejus, hebræum vocabulum מִלְחָמָה militiam ejus, notare, nemo negaverit; XLIX. 10. Et ad fontes aquarum potabit eos pro portabit eos. 5) Plurima conjungenda a se invicem separat Vulgatus Interpres & contra; v. gr. Gen. XLVII. versus 21. cum versu 20 præcedente in Vulgata connectitur, quum tamen versus 21 per se integrum reddat sensum; Exod. XXXVIII. 29. æris quoque oblata sunt septuaginta & duo millia, & quadringenti supra sicli, ita deberet distingui: talenta septuaginta: duo millia & quadringenti sicli. 6) Nomina propria nonnunquam ut appellativa reddit & vice versa: v. gr. Gen. XII. 6. usque ad convallem illustrem pro usque ad querum Moreh. XIV. 5. vocabulum כַּבֵּד vulg. cum eis, juxta Onkelos, Jonathan atque Hieronymum nomen proprium est in Ham. 7) Miscellanea vitia in Versione Vulgata reperiri innumera, quæ una cum aliis singulari diligentia recensuit CALOVADIUS, cum quo WALTHERUS & CARPZOVIUS conferri quoque merentur. Qualem vero Vulgata mereatur fidem & auctoritatem, etiam exinde facile judicari poterit, quod, post privatas curas FLACCII ALCUINI, qui Seculo IX, & LANFRANCI, qui Sec. XI. ad Textum hebræum versionem plurimis in locis emendare conati fuerunt, ISIODORUS CLARIUS 8000. lapsus Interpretis latini, ut ipse fatetur, emendaverit, quem ejus laborem papa insula Episcopali remuneratus est. Quin & publica auctoritate Sixti V:ti Biblia Sacra Vulgatae versionis recognita atque typis edita, papalique bulla atque anathemate pro authentica declarata, & contra quasvis incitationes munita, Rom. 1590. prodierunt. Postea

v. Sixtinam editionem emendari sub directione Bellarmi-
ni curavit CLEMENS VIII. & in hac editione bis mille
ad minimum spurias interpretationes, apostolica Sixti
auctoritate antea munitas, sub specioso erratorum typo-
graphicorum prætextu, biennio vix elatio, sustulit. In-
terim exempla errorum supra allata, aliaque iis similia,
etiam in posteriori ista editione occurunt.

§. VI.

His aliisque Vulgatae Versionis vitiis innumeris non
obstantibus, ea tamen etiam est nostro tempore Roma-
nensium deploranda cœcitas, ut pro *authentica* illam,
missis fontibus, habere non dubitent. Tantum nimirum
apud eos valet præsumta de Vulgati Interpretis auctori-
tate opinio, usu Romanae ecclesiæ, & decreto illo no-
tissimo concilii Tridentini, firmata. Non quidem diffite-
mur, in diversa abire Pontificiorum de Vulgata judicia,
quorum tres classes in suo Critico Sacro constituit CA-
LOVIUS. Quod v. concilii Tridentini decretum adtinet,
quando A. 1546. d. 15 Mart. sqq. de Versione Scripturæ
Sacrae quæstio ventilata fuit, *alii* pro Textu originali,
verba fecere, *alii* pro versione aliqua latina, *alii* aliud
contendere, post denique multas ultro citroque habitas
dæceptiones, de quibus legi possunt apud PAUL. SAR-
PIUM Hist. Concil. Trid Lib. II. p. 254. sqq. efr. Ed. P.
le Courrager, & Pallavicinum Hist. Concil. Trident. L.
IV. c. XI. CARPZ. Crit. Sacr. Vet. Test. P. II. c. VI. §. 6.
tandem in sessione IV. can. 2. decretum procusum est,
in hanc sententiam: „Insuper eadem Sacro Sancta Syno-
„dus considerans, non parum utilitatis accedere posse
„ecclesiæ Dei, si ex omnibus latinis editionibus, quæ cir-
cum-

,,cum feruntur, Sacrorum Librorum, quæ pro authentica
 ,,habenda sit, innotescat; statuit & declarat, ut hæc ipsa
 ,,Vetus & Vulgata editio, quæ tot longo seculorum usu
 ,,in ipsa ecclesia prædata est, in publicis lectionibus, di-
 ,,sputationibus, prædicationibus & expositionibus, pro
 ,,authentica habeatur; & ut nemo illam rejicere quovis
 ,,prætextu audeat & præsumat.

De hoc concilii decreto variæ exstiterunt conten-
 siones, qualem nimirum *Vulgatae Synodus* adjudicaverit
~~vulgarior~~. *Alii*, quibusvis aliis versionibus præferendam,
 non vero pro divina habendam, censebant; *alii*, nullo
 fœdatam errore, ex quo perniciosum aliquod dogma in
 fide & moribus colligi possit; *alii*, altius attollere non
 dubitarunt. Acriterque disputatum est, utrum Textibus
 ipsiis originalibus, an tantum Versionibus ceteris ante-
 ponenda sit. Utriusque sententia non minus autores
 quam momenta exhibit HUMFR. HODY de Bibl. Text.
 originalib. & vers. C. XX. sqq. Nobis sufficit observasse
 hodiernos Doctores Pontificios mitiores sic explicare præ-
 rogativam hujus ~~vulgarias~~ ut involvat primatum flatem
 præ latinis versionibus; ideoque utilissimum esse, ut præ
 ceteris adoptetur, atque per universam ecclesiam ad u-
 sus publicos adhibeatur Versio Vulgata; quam fontibus
 tamen flatuunt longe inferiorem. Videantur testimonia
 hanc in rem allata a celeb. CARPZOVIO. *Rigidiores* v.
 hocce decreto, eam auctoritatem ad minimum; quam
 Textui originali alii, Vulgatæ tributam, arbitrantur. Et
 hæc quidem sententia, si verum fateamur, sensui ver-
 borum Concilii Tridentini omnium optime congruere
 videtur. Cum enim dicitur, hanc Versionem nullo præ-
 textu rejici posse, inde sequitur, illam neque prætextu

Textus originalis deserendam. Etsi igitur illa a Textu originali discesserit; ipsi tamen major quam fontibus habenda erit fides, & potius illos eo loco esse corruptos quam falsam esse versionem, admittere oportebit. Huc etiam collineare videtur sententia Bellarmini, qui omnem movet lapidem, ut demonstret, fontes variis laborare nensis, quo magis inde hanc versionem extollere possit.

§. VII.

Quo præcipuo ducti Romanenses motivo, tantum versioni Vulgatae tribuant, jam videamus. Si rem probe consideramus, patescit, exinde gloriolam quandam illos aucupari, quod ecclesiam latinam sic evehant super ceteros Christianorum coetus. Hinc & id exigere eorum status politici rationem arbitrantur, ut Vulgata super alias omnes versiones, imo, ipsos fontes extollatur. Id pro more suo per viam auctoritatis efficiunt, prohibendo, ne quis præsumat vel audeat quovis prætextu hanc rejicere versionem. Sunt enim plura commoda quæ sibi ex hac Vulgatae Versionis auctoritate pollicentur. Sic namque imperitiam linguarum originalium, quæ in illorum coetu maxime obtinet, hoc ipso commodissime tegere possunt. Quid enim lingua hebræa opus erit, si latinus Interpres ubique sensum fontium exacte fuerit assecutus? Quid e fontibus erit exspectandum, si ii, ut volunt Pontificii, corrupti sint, adeo ut sensus Spiritus Sancti in latina versione multo purior, quam in fontibus haberi queat? Deinde varios suæ ecclesiæ errores, hac ipsa Vulgatae aestimatione singulari tueri optimè sciunt Romanenses; quorum exempla nonnulla, illustrationis causa, post alios nos quoque hie subjunge-

re volumus. Ita nimis, quia vitiis codicum irreperse-
rat in Vulgatam vox *ipsa*, Gen. III. 15. idololatricarum
Mariæ virginis laudum inde patrocinia habent. Ex lo-
co Gen. VI. 5. prave verso, virium liberi arbitrii quæ-
rere solent velamentum. Ex Gen. XIV. 18. missam; ex
Gen. XXIII. 3. purgatorium; ex Gen. XXXVII. 35. lim-
bum probari posse sibi pollicentur. Ex Gen. XLVIII. 16.
adorationem sanctorum; ex Ebr. XI. 21. imaginum; e
Ps. XCIX. 5. rerum sacrarum, adstruere laborant. Con-
ciliorum infallibilitatem ex Job. XIV. 26; incertitudinem
gratiæ ex Eccl. IX. 1. Aliosque insuper errores, loca Vul-
gatae aliquot, vel manifeste vel quoad speciem tuentur,
quibus Textum originalem aliasve versiones minus fa-
vere, constat.

§. VIII.

Ex hisce quidem caussis inducti Patres Concilii Tri-
dentini, Versionem Vulgatam authenticam habendam es-
se, decreverunt. Quod eorum decretum quam sit ab-
surdum, vel sequentia rationum momenta cuivis ob o-
culos ponent; Certe versio, humana industria elaborata,
& auctorem ~~θεοπτευτον~~ non habens, pro authentica haberi
nequit. Hieronymum, cui magnam partem hæc debet
versio, fuisse ~~θεοπτευτον~~, ne quidem Pontificiorum ullus
adserere sustinuit. Auctori Veteris Italæ ~~θεοπτευσιας~~ eo mi-
nus concedere licet, quo magis, quis ille fuerit, hodie-
num ignoratur. Nec sufficit cum Romanensibus affir-
mare, Apostolorum fuisse discipulum, eosque versionem
Italam antiquam suis usurpare oculis, suaque munissem
adprobatione. Hæc enim assertio nullis fide dignis ha-
bitenus firmari potuit testibus; quin & si verum id esset,

vix notam insignis arrogantiæ evitaret Hieronymus, quod versionem, Apostolorum auctoritate suffultam emendare præsumserit. Porro, quæ a fontibus, pluribus in locis, discedit, *authentica*, dici non debet, *versio*. Quantum aberrat Sixtina editio, bis mille loca auctoritate Clementis VIII. emendata, testantur. Clementinam nondum exacte fontibus congruere, §. V. ostensum est, & ipse fatetur BELLARMINUS, qui ad illam suam quoque contulit symbolam. Adde, quod in præfatione ad Clementinam editionem legatur: *difficile est affirmare, hanc versionem omnibus numeris absolutam esse.* Deinde nec authentica propterea dici potest, quod innumeris adhuc scateat vitiis, ipsis patentibus Pontificiis, & ad textum hebreum nonnunquam provocantibus. Accedit, quod Vulgata nec ante, nec post concilium Tridentinum authentica fuerit. Non *ante*, quia tum, etiam post curas variorum innumeris scatebat mendis, quæ tamen, qua partem post tempora concilii fuere sublata. Neque *post*, nulli enim concilio competit auctoritas, versionem authenticam reddendi, quæ illa prærogatiya non antea fuerat gavisa. Potest concilium declarare versionem fontibus admodum esse conformem. Potest quoque decerne re menda ejus esse corrigenda, eamque in publicis ecclesiæ conventibus adhibendam. Ulterius Synodo progredi non licet. Tandem & phrasis, *versio authentica*, contradictionem involvit. Si enim *versio* fuerit, *authentica* esse non potest. Si vero *authentica*, *versio* amplius non est, sed *textus originalis*, instinctui Spiritus Sancti originem debens. Dixeris fortasse: Vulgata a tempore Gregorii M. per annos fere mille, omnis ecclesia latina solum est usa, vel in suggestu, vel in conciliis; adeoque pro *authentica* haberi illa debet. Verum memento, auctori-

uthoritatem authenticam, non longo usu, nec mille annorum vetustate, sed divina solum inspiratione comparari. Nec universa ecclesia eam adhibuit. Ecclesia Græca, /Ethiopica, Arabica, aliæque suas habuere Versiones. Neque per illud omne temporis intervallum ejus solius viguit usus. Testes sunt Augustinus & Hieronymus, nonnullos fuisse Interpretes Sacri Codicis latinos a). Si plures fuere, quis dubitaverit, alios hunc, alios illum fuisse secutos? Præterea, quamvis Vulgata multis seculis in ecclesia latina fuit recepta; non tamen ut authentica, sed quatenus fontibus conformis, illa viguit: eademque usi fuere Patres in allegationibus; non tamen omnes, nec necessario, sed libere. Nec est, quod cum Bellarmino & Papicolis ita colligas: oportere ecclesiastici Latinam in vernacula lingua habere authenticum codicem biblicum, quia hebræa & græca ecclesia hoc beneficio gaudebant. Sic enim essentialia ecclesiæ confunduntur cum prærogativis accidentalibus, quæ huic vel illi particulari ecclesiæ præ alia contingere potuerunt, sine quibus tamen vera ecclesia esse potuisset. Sufficit Latinam *θεοπνευστικην* non destitui, licet Vulgata versio non sit *θεοπνευστικη*. Sufficit eam fontes habere hebraeos & græcos authenticos & inspiratos, eosque Hebreis non solum, & Græcis, sed omnibus omnino Christianis communes. Sufficit eam rivos habere quoque ex fontibus humanitus derivatos, & ad fontes exigendos. His igitur satis patescere arbitramur, præter necessitatem Vulgatae *adversariæ* decrevisse Tridentinos, & nimium ipsi pretium ac æstimatum hodiendum plerumque tribuere Romanenses.

C

§. IX.

a) Augustinus Lib. II, de doctrina Christi, c. II, Hieronymus p̄ix, in Evangelistas.

§. IX.

Occurrit quoque præjudicium *auctoritatis*, circa ver-
fiones Sacri Codicis fugiendum, in nimio studio versionis,
quæ inter reliquas maxime eminet, & *Septuaginta*, ut vul-
go fertur, *Interpretibus*, adscribi solet. Quænam igitur
hujus versionis vel olim fuerit auctoritas, vel hodienum
obtineat justo major, quantumque ipsi fidem habere In-
terpretem deceat, paucis expendere convenit. Primum
autem fabulam veterem, qua structura & compositio hu-
jus versionis ad LXXII. delegatos ex Palæstina Judæos,
tempore Philadelphi Ægypti regis, vel ad quinque solum
Magistros, referri solet, rejiciendam arbitramur; magis
arridet Doctorum recentioris ævi, tribuens quid-
quid est hujus operis privatæ Alexandrinorum quorundam
Judæorum pietati & industriæ, qui diverso tempore, di-
versos Veteris Testamenti libros in gratiam eorum qui
hebrææ linguae rudes erant transtulerunt. Id evictum de-
dere imprimis HUMFREDUS HODY b) & ANTONIUS
VAN DALE c) argumentis haud contempnendis. Iidem si-
mul primum Versionis ortum in biennium illud, quo una
tenuere Ægypti imperium Ptolomæus & filius Philadel-
phus, h. e. ante æram Christianam vulgarem 285. & 286.
incidere, testium antiquissimorum suffragiis confici posse
arbitrantur: imprimis auctoritate ANATOLII ALEXAN-
DRINI, viri gravis, doctrinæ, & integritatis fama apud
omnes fui ævi scriptores celebris, qui Episcopus Laodicæ,
a. Chr. 248. martyrium passus est, & adeo quinque circi-
ter seculis a versionis ortu fuit remotus. E codice hebræo
versionem suam transcripsisse LXX. Interpretes, non ve-
ro

b) In Biblior. Textibus Original., versionib; Græcis & Latini-
na Vulgata; c) Dissert. super historia Aristæ de LXX, Interpr,

ro Chaldaico, neque Samaritano, litterarum enim hebraicarum similitudine & ductibus affinibus s̄epissime deceptos, unam pro altera legisse, indeque falso transtulisse observamus. Codice non punctato usos fuisse, patet ex mendosa quam supposuerunt punctuatione & lectione, unde perversus tories & alienus prodiit sensus a). Exinde v. versionem LXX plurimis laborare nævis haud difficulter jam intelligitur. Hos in certos classes divisos recensent Eru-
diti b), sic nimirum subinde fontibus hebraicis aperte contradicit: ex. gr. Gen. VIII: 7. ubi textus hebr. emis-
sum corvum revertisse affirmat, Græcus negat, οὐ γέλασθε εἰς αὐτούς φέρετε; Gen. XXXVII: 2. textus hebr. docet Jo-
sephum detulisse fratrum suorum iniqua facta ad patrem,
Græcus habet inverso sensu: καὶ ἀπέγνω τὸν καλὸν τὸν πόνον τοῦτον νομίζειν. v. 28. pro viginti argenteis, quibus ven-
ditum fuisse Iosephum narrat hebræus, Græcus substituit
εἴκοσι χρυσῶν. Præterea Arithmetica virtus in ea reperiuntur,
magna copia, unde insignis illa Chronologiæ in utroque
textu enata est diversitas. Textus Græcus, epocham ante-
diluvianam hebræam 584. annis præter fidem fontium,
auget, quam collatam & descriptam dedit SP. NH. MIUS
c). MORINUM vero, utramque græci & hebræi tex-
tus epocham conciliare laborantem, egregie refellit CA-
LOVIUS. d) Porro alienum nonnunquam a textu hebr.
sensum infert Græca versio, ut Genes. III: 15. ubi pro
רְאֵת יִשְׁוֹרָן וְנַחֲלֵת legitur in textu Græco αὐτός σα πηγεῖται
plane

a) Hotting. Thesaurus Philol. p. m. 354. sqq. b) Hotting.
I. c. Callovius in Crit. Sacr. J. E. Grabius de variis vitiis LXX.
Versionis & Carpz. Cr. Sacr. V. T. e) Chronol. Sacr. P. II. c.
XIX. d) Crit. S.

plane discedit Alexandrinus: sū, ἐάν οὐκώς προσανέγκυς, οὐδεῖς
 οὐ μὴ διέλης, οὐαὶτε; οὐοχασσε; &c. Nonne, si recte offeras,
 non recte autem dividas, neccasti; tace &c. His addas in-
 signia sphalmata πλαστικά, maxime in libro Jobi & Jere-
 miæ, ubi plures variis locis deesse versus observamus, &
 suo tempore quoque idem Origines. e) Ex. gr. de ~~sciat~~
C. XVII: quatuor versus priores cum initio quinti;
 Jeremiæ. Sic etiam πλαστικά quibus adduntur, quæ in
 Textu hebr. non existant v. gr. Gen. IV: 8. διέλθωσε
 πέρις τὸ πεδίον. Exod. XXXIII: 18. ubi Græcus habet φωνή
 ιχαεχότων ὅντα ἵψα αὐτῶν; hic vox ὅντα redundat & veritati
 reclamat. Interdum divellit conjungenda, modo separan-
 da conjungit, modo appellativa in propria convertit, mo-
 do contra, modo litteras hebræas figura affines lectione
 confundit, modo puncta aliena in textu hebræo suppo-
 nit, & sic porro. Ex hisce jam facile erit judicatu, quæ-
 nam, versionis Græcæ esse debeat auctoritas, quidque te-
 nendum sit, ne nimium ipsi statuatur pretium. Eorum
 omnino vitandus error, qui ipsi nimium tribuere solent.
 Hos inter nominari præ ceteris merentur Judæi extra
 Palæstinam olim morati, quibus lingua græca fuit verna-
 cula, vel usū saltem cognita. Illi namque miris illam ex-
 tollebant laudibus, & singulari Spiritus Dei adstantia
 conflatam censebant. Sic Philo Judæus. Patrum græcorum
 etiam nonnulli eidem errori fuere obnoxii, Versionem
 Græcam authenticam esse, pronunciarunt, falso de iphus
 divinitate persvasi. Hoc præjudicio occupatus fuit JU-
 STINUS MARTYR, ut ex paræn: ad græcos, IRENÆ-
 US I. III. c. 25., CLEMENS ALEXANDRINUS, I. ^{III.}
 from. CYRILLUS HIEROSOLYMITANUS, catheces:
 Ex

Ex Latinis, TERTULLIANUS apologeticus c. 18, HILARIUS prolog. in Psal. AUGUSTINUS i. XV. de civ. Dei c. 23. Patrum horum vestigiis infistunt Pontificiorum plurimi. Sic BELLARMINUS peculiarem *Spiritus Sancti adstantiam*, ne qua in re errarent, versionis auctoribus adscribit, ut non tam Interpretes, quam prophetæ fuisse videantur. f) In eodem hæret luto SALMERON, SIXTUS SENENSIS aliisque. Patrum non minus quam Romanensium loca profert & sententiam refellit GODOFR. WEGNERUS in diss. an versio LXX. Interpr. sit θείπνευσος? Cum quo conferatur CHR. KORTHOLTUS de variis Script. edit. Hoc tamen cum discrimine, illam sententiam tueruntur Pontifici, ut prudentiores editionem intelligant non qualem hodie habemus, sed qualis illa ab initio fuit. Sic hodiernam ita esse vitiatam & corrupram, ut omnino alia esse videatur, concedit BELLARMINUS. Duriores disserte de hodierna editione loquuntur, ut STAPLETONUS, J. MORINUS & BARONIUS, quorum hic, editionem LXX viralem, ab Antonio Caraffa, Cardinali, Romæ procuratam, opus plane divinum & divinitus inspiratum adpellat. MORINUS vero arbitratur, Sextum V. αὐθεντικὴ & αρμαζοῦσα Codici Græco Vet. Test. tribuisse, quum jussit eum recognitum & expolitum ab omnibus recipi & retineri, g) His v. omnibus imprimis jungi meruit ISAACUS VOSSIUS, qui magno quidem, sed vano proflus, irritoque conatu sibi aliquisque persuadere voluit, omnium prorsus nævorum expertem hanc versionem, hinc & textui hebræo urypte a Judæis corrupto & interpolato, non modo æquiparandam sed omnino præferendam, & tantum non θείπνευσον esse

C 3

se

f) de V. D. L. II. c. 6. g) Vid. Baron. Annal. n. 119. Morinus, de Hebr. Græcique textus saceritate L. I, Exerc. VI.

se b). Non potuit non plurimis displicere hoc adserum; præcipue cum quantum illi versioni accederet, tantum textui hebr. detraheretur. Præter alios autem, qui in eo refutando operam collocarunt, singularem eruditorum meruit adplausum HUMFR. HODIUS. i)

§. X.

Rationes pro ~~Georius~~ versionis LXX viralis peti solent, vel ab allegatione virorum ~~Georius~~ Nov. Test. vel ab usu ecclesiæ, vel denique ab auctoritate veterum ecclesiæ doctorum. Sed si a sola allegatione in Nov. Test. divina sequeretur auctoritas, gentilium Poëtis & scriptis apocryphis eadem, pari ratione esset tribuenda. Quodsi nonnunquam Christus & Apostoli, dum oracula Vet. Test. allegant, versionem LXX. sequi videntur, hoc nemo evicerit ideo eos fecisse, ut hac allegatione sua eam originali textu æquiparent. Sed quia tum temporis recepta erat & præ aliis versionibus nota ac illustris. Frustra asserunt nonnulli, semper & ubique Novi Test. scriptores in allegationibus suis versione LXX. usos fuisse, quod præter SIXTUM SENENSEM, JOH. MORINUM, ISAACUM quoque VOSSIUM fecisse notum est. Sic ex adverso faluntur, qui, Græcam versionem adhibuisse Sacros Novi Fœderis Auctores, in dubium vocare, irrito licet conatu, sustinent, quæ LAMBERTO, JOH. OWENO, SURENHUSIO, aliisque placuit sententia. Porro ad usum ecclesiæ, in

b) Id egit in diss. de translat. LXX. interpr. & in appendice passim, in libr. de vera mundi ætate C. II. sqq. in castigationib. ad objecta G. Hornii & respons. ad objecta Christ. Schotani, & in scriptis quibus causam suam contra Rich. Simonium defendit. i) h. c.

in hac quæstione provocasse rem non conficit; cum is nequeat *Georiusius*, conciliare versioni, neque ostensum sit haec tenus, universam ecclesiam usam fuisse græca, de qua jam agitur versione, eamque solam ut authenticam habuisse. *Patrum* tandem præconia in hanc versionem frustra crepant Romanenses. Illorum namque pauci admodum, fontes conferre poterant. Hinc duplii de causa plerumque apud eos auctoritatis versionem invaluit præjudicium, quod vel lingvæ hebr. essent rudes, vel commento miraculosa translationis decepti nimia ejus admiratione tenerentur.

IS. VOSSIUS in libro de translationibus LXX Interpret. in favorem sui præjudicii, de versionis hujus eminentia, hebræi textus integratatem in dubium vocare, ejusque emendationem, ope versionis græcæ, præstandam urgere sustinuit. Quantum v. roboris hisce adsertis inest, pluribus ostendit **ANTONIUS HULSIUS** ^{k)}. Idem, sere ac **VOSSIUS**, molitus fuit **LUD. CAPELLUS** ^{l)}, qui hac in parte audaciæ exemplum aliis præivit: hodiernumque textum hebr. non alia ratione præferendum, alii cuilibet, nisi quia ostendi potest, sensum, qui oritur ex ejus lectione, esse meliorem, eo qui nascitur ex lectione aliorum codicum, a **BUXTORFIO** strenue ac solide refutatus ^{m)}, ut & **GUIL. WHISTONUS** ⁿ⁾, cui pluribus satisfecit eruditus **J. G. CARPZOVIUS** ^{o)}. Rem a Vossio & Capello inceptam in se suscepit atque persecutus est, paucis ab hinc annis, pater **HOUBIGART**, monachus Gallus in nova bibliorum hebr. editione, qua textum Veteris Test. hebræum, etjam juxta versionem ^{rār} LXX, corrigit. Eousque

^{k)} Authentia absol. S. Text. Hebr. ^{l)} In Crit. Sacr. C. XVII.
^{m)} In AntiCritica, ⁿ⁾ In Pseudocritica, ^{o)} In Crit. S. V. T. P. III.

usque, proh dolor! *auctoritatis* præjudicium, mortales seducere solet, ut in Sacram Scripturam manus violentas mittere non erubescant. Quid v. sic tandem fiet de Codice sacro, si corrigendi mutandique arbitrio non statuitur modus? Quid magis impium esse poterit, quam reddere fontes Israëlis limpidissimos turbatos, neque alias, quam quæ per coquinatos rivos percolata est, aquam limosam & fœdescem admittere?

§. XI.

Nec minus *auctoritatis* præjudicio, circa versiones, illi quoque ad varias falsas interpretationes abripiuntur, qui *Pentateuchos Samaritano* nimium statuunt pretium. Hos inter referri meretur JOH. MORINUS *p*) qui codicem illum genuinum & authenticum esse Mosis exemplar, ad quod hebræus hodiernus castigari debeat textus, contendit. Nec multum abludit LUDOVICUS CAPELLUS, dum plurima textus hebr. loca corrigi vult, collata utriusque codicis lectione *q*). Similiter Samaritici codicis auctoritatem efferunt IS. VOSSIUS *r*), GUIL. WHISTONUS *s*), nec non RICH. SIMONIUS, qui inter hebræum Samaritanumque Codicem palmam relinquit dubiam, ut illi graviora quam huic exprobret *vitia t*). Eandem fere inflat tibiam JOH. CLERICUS dum utrumque codicem esse mendosum, existimat, & exemplis probare annititur *u*). Enim vero quam male hi supra memorati dignitatem hujus codicis nimis extollant, ex sequentibus apparere poterit.

p) In Exercit. ad Pentateuch. Samarit. in præf. ad Vers. LXX. & Opusc. Sam. *q*) Crit. S. L. I.I. c. XX. *r*) De translat. LXX Interpr. c. XXIX. *s*) Pseud. Cr. proposit. VI. *t*) Disquis. Crit. C. XI. *u*) In Comment. in Pentateuch. passim.

erit. Continet namque sphalmata hic codex, quæ affinis litterarum quarundam hebr. sive ductus, sive sonus & pronunciatio introduxit ^{x)}; quædam etjam malitiosam produnt corruptionem; alia ex certo concilio illata, explicationis gratia; & sic porro. Deinde constat codicem hunc nunquam in ecclesia vel Judaica vel Christiana, ea gavisum fuisse auctoritate, ut Judaico vel prælatus, vel hic ab illo correctus & castigatus fuerit; quod satis superque evictum dedit BUXTORFIUS ^{y)}. Neque heic pro codice Samaritano auctoritates objicias; quid enim sententiæ patrum, Hieronymi, Cyrilli, Eusebii aliquorumque sit reponendum l. c. docet Buxtorfius. Unde tandem colligimus, rectius judicare eum, qui non maiorem Pentateucho Samaritano tribuant auctoritatem quam aliis antiquis exemplaribus, quæ injuria temporum, aliisque modis nævos & maculos contraxerunt.

Sic quoque, quid valeat noxium illud auctoritatis præjudicium, Judæorum docemur errore, quorum non nullos Chaldaicæ Veteris Test. paraphrasi irrefragabilem, divinam atque authenticam tribuere auctoritatem constat. Testes adsunt, BRUGENSIS & LYRA, Targumicas versiones pari loco cum Scriptura hebræa in Talmude haberi. Quin & Judæos non minorem fidem Chaldaicæ, quam hebraicæ veritati habere, testatur PAUL. FAGIUS ^{z)}, ut alios taceamus, de quibus WALTHONUS & J. C. WOLFIUS consuli possunt. Quia vero non raro ab hebraica veritate longius recedere paraphrases chaldaicas dudum observarunt eruditæ, patet etjam non posse non infeliciter in Sacrae Scripturæ interpretatione ver-

D

sari,

^{x)} Steph. Morinus Exercit. II. de lingv. primæva c. VII. ^{y)} In AntiCrit. P. II. C. VII. ^{z)} In pref. ad versionem lat. Onkelosi.

fari, qui has sequuntur duces. Id vero eo luculentius etiam ex eo patescit, quod, Judæorum fabulis, Talmudistarum nugis, aliisque erroribus conspersæ sint illæ paraphrases, quin & varia in iis occurrant doctrinæ Christianæ manifeste adversa.

§. XII.

Ex iis, quæ supra allata fuere, vidimus, id efficere præjudicium *auctoritatis*, ut versiones vel fontibus æquiperantur, vel præferantur. Efficit etiam id, ut fontes inverso naturæ ordine, ex versionum rivulis, admodum fæpe turbidis & impuris, plurimi emendandos putent. Testimonia in adferti veritatem dabunt auctores Romanæ ecclesiæ addicti varii. Huc GREGORII de VALENTIA verba pertinent: *Græci, inquit, & hebrei codices, sicuti a nostra editione Vulgata dissident, per nostram corrigendi & emendandi sunt.* Eandem EUSEBIO NIEREMBERGIO quoque sedisse sententiam a): *Latinus textus non est corrigendus per Ebraicum, sed Ebraicus per latinum.* Nec ab ludunt hæcce JAC. GRETSERI verba b): *Si fontes in dogmate aliquo fidei vel morum a Vulgata editione dissentiant, fontes tanquam turbide fluentes, depurgandi & expurgandi sunt ad latinam Vulgatam editionem c).* Multi Criticorum recentiorum filii, statuunt, Theodotionem, Symmachum, Aquilam, Hieronymum, ceterosque, aliter in suis codicibus hebraicis legisse, ubi ab hodierna editione, quam per contemptum Masorethieam adpellant, diserepant, adeoque hodiernos fontes hebræos esse corruptos, quod integratitudi Scripturæ Sacrae manifeste re-

pu-

a) De orig. S:æ S:æ L. VI, e. XXIII. b) In defensione sua e. XI. c) vid. Kertholmum de varijs Script. S. edit. C. II. §. III.

pugnant. Longe vero rectius saniusque AUGUSTINUS dicit:
Cum diversum aliquid in utrisque codicibus invenitur, ei lingue potius credatur, unde est in aliam per interpretes facta translatio. Ex eadem porro noxia admodum origine, versionum nimirum amore nimio & præpostero, accidere id subinde solet, ut ex textu originali Sacrae Scripturæ quoquem modo eum elicere sensum studeant, quem jam antea ex versione quadam hauserunt. Quia vero sic sensus e Scriptura Sacra non effertur, sed eidem e turbidis versionum rivulis infertur, infeliciter admodum hac via ad mentem Spiritus Sancti indagandam ac detegendam proceditur. Sic patres græci, e rivulis versionis Alexandrinæ, quos hebræi fontis ignari sectabantur, miras hauserunt rerum Sacrarum explicationes. Hinc & plurimum se torquet Hieronymus, ad Esa. LI. 20. ubi verba: *filii tui jacent in compitis, sicut bubalus retis, vel reti implicitus,* LXX. reddiderunt *ως στενάνθρακες θηλεφόροι, sicut beta semicocta.* Comparantur, ait, betæ semicoctæ, quod genus oleris est vilissimi & fragilissimi, & est ægrotantium cibus. Qui semel incredulus est, appellatur *beta cruda.* Qui autem simplici contentus fide absque ratione & dogmatum veritate facit opera justitiae, potest dici *beta cocta.* Porro, qui inter vitia ac virtutes medius fluctuat, & duplice corde accedit ad servitatem Dei, ille rectissime vocatur *beta semicocta.* Vide in quantas argutias a Græcis deceptus Interpretibus bonus inciderit Hieronymus e). Imprimis vero auctoritatis præjudicio circa versiones adscribendum, quod in rebus magni momenti & probandis fidei Christianæ doctrinis versionum testimoniis temere fidem adhibere non dubitant,

tent plurimi. Patres ea in re plus simplici vice dormitasse, qui eorum evolverit scripta non ignorat. Sic ex Hof. IX. 12. ἡ τάξη ως εἰς αὐτῶν, multi veterum doctorum mysterium incarnationis comprobarunt, quum tamen hæcce verba ex prava versione verborum hebr. בְּשָׁרֵי מִתְּהָמָם וְאַלְמָנָה illis, cum recessero ab illis, nata sint. Ideo contingit verbis Thren. IV. 20, ubi Vulgatus habet: Spiritus oris nostri captus est Christus in peccatis nostris; qui bus multi satisfactionem Christi probare instituerunt, cum tamen ibi agitur de Zedechia, capto a Nebucadnezare. Similiter mirum omnino non est, papicolas, nimio Vulgatae aestimio abreptos, ad absurdissimos errores defendendos induci, & hinc excrevisse Mosis in fronte cornua Exod. XXXIV. 29; Daemonium meridianum Psal. XCI. 6; baculum vigilantem Jerem. I. 11. aliasque multis ineptiarum fere chiliades, quæ larga mensura collectæ habentur apud SIXT. AMAMA, CHEMNITIUM, GERHARDUM, MICH. WALTHERUM, ABRAH. CALOVIUM; aliosque.

Tantis proinde malis ex auctoritatis versionum præjudicio fluentibus, quæ in Scripturæ sensu eruendo Interpreti impedimento esse possunt; quanto studio & nisi su eadem sint vitanda, sponte sua patescit.

הוֹרְגִּינִי יְהוָה וְרַכְךָ אֲחַלֵּךְ בְּאַפְתָּחָךְ יְחִיר
לְבָכִי לִירָאָה שָׁמֶךְ

§. XIII.

